

Malvasia de Sitges

Orígens, tradició, prestigi i projecció

100 anys i 1.000 olors

L'evolució de la Fera Foguera

Les primeres llums

El doble enginy de Josep Planes i Robert

Sitges vist per Espinàs

Periodisme literari i costumisme

presentació

L'HERÈNCIA DE LA MALVASIA DE SITGES

A mitjans de novembre s'ha celebrat la 8a Setmana de la Malvasia. Una de les organitzadores del certamen, Alba Gràcia, directora del Centre d'Interpretació de la Malvasia, parla de la importància de mantenir viu el Patrimoni líquid, gràcies a totes les persones que durant els últims trenta anys han treballat per la conservació, l'elaboració i la difusió de la Malvasia de Sitges. Xavier Miret i Mestre fa un repàs històric a la primera marca de vi de Catalunya, la Malvasia de Sitges de Can Falç, del 1850, i mostra tot un seguit d'etiquetes cèlebres.

En el nou número de *La Xermada*, Sebastià Giménez, conta la història del Drac a través de tres significatives imatges, on es veu clarament l'evolució de la Fera Foguera. Eduard Tomàs, ens explica com consultar de forma diferenciada qualsevol de les 56 revistes publicades de la Xermada al web de l'Arxiu Digital, obrir o descarregar qualsevol número d'interès, o per separat, els més de 400 articles, de més de 100 autors diferents. Ramon Buckley Planes fa un viatge al passat, a principis del segle XX, quan s'instal·la la Fàbrica de gas a l'avinguda Sofia. En la primera part del segle XX també s'inspira Jordi Milà, quan la barretina encara era una peça usada per un grapat de sitgetans. La part més literària l'aporta novament Montserrat Esquerda-Bosch, que ens apropa Josep Maria Espinàs.

3-7. **Viatges d'anada i tornada, o la 8a setmana de la Malvasia de Sitges** // Alba Gràcia Panyella

8-11. **La Malvasia de Sitges de Can Falç. El pas del productor anònim a la primera marca de vi de Catalunya** // Xavier Miret i Mestre

12-14. **La Xermada a l'Arxiu Digital de Sitges** // Eduard Tomàs Sanahuja

15-17. **Llum de gas** // Ramon Buckley Planes

18-21. **Sitges en dos temps** // Montserrat Esquerda-Bosch

22-25. **Sitgetans amb barretina** // Jordi Milà i Franco

26-27. **El drac: tres imatges** // Sebastià Giménez i Mirabent

la Xermada

La Xermada, Revista de cultura popular i divulgació històrica de Sitges, té com a objectiu contribuir a l'estudi i la divulgació del folklore, l'etnografia, les tradicions sitgetanes i l'història local. El nom triat ens evoca l'antic cafè la Xarmada i té la seva explicació en un costum agrícola propi de Sitges i la resta de la regió del Penedès. La publicació convida a totes les persones que vulguin col·laborar a enviar els seus estudis o propostes al correu electrònic cultura@sitges.cat.

EDITA: Ajuntament de Sitges. Regidoria de Cultura. Adreça: Edifici Miramar (Davallada, 12, 08870 Sitges). **CONSELL DE REDACCIÓ:** Jordi Castañeda, Jordi Cubillos, Alba Gràcia, Montserrat Gutiérrez, Miquel Marzal, Josep Maria Matas, Jordi Milà, Josep Milán, Xavier Miret, Valentí Mongay, Francesc Parra, Jordi Surià i Eduard Tomàs. **COORDINACIÓ I PRODUCCIÓ:** Hydra Media. **MAQUETACIÓ:** Marta Juez i Riverola. **IMPRESSIÓ:** Indugraf. **DIPÒSIT LEGAL:** B-16143-06

Les opinions expressades en els articles són responsabilitat exclusiva dels seus autors.

PORTADA: Ampolles de Malvasia de Sitges del Celler de l'Hospital (Fotografia: Àlex Ferret)

VIATGES D'ANADA I TORNADA,

O LA 8a SETMANA DE LA MALVASIA DE SITGES

ALBA GRÀCIA

La petjada del Llegat Llopis està més viva que mai,
i ho és gràcies a totes les persones que durant els últims
trenta anys han treballat per la conservació, l'elaboració i la difusió
de la Malvasia de Sitges. Patrimoni líquid.

Amb l'arribada del Centre d'Interpretació de la Malvasia (CIM)
hem aconseguit un amplificador, altaveu i revulsiu

En aquesta passada 8a Setmana de la Malvasia de Sitges s'ha evidenciat el moment dolç que viu la varietal de raim tan nostrada. Reconeixements i premis nacionals i internacionals, hectàrees que van augmentant, i més de cinquanta monovarietals de malvasia de més de 35 cellers que il·lustren la versatilitat del raim blanc sitgetà. La celebració d'enguany s'ha mostrat més social, més sensorial i més territorial que mai. El retorn social de l'acció del Celler de l'Hospital i del CIM

no només ara, amb la celebració de la setmana, sinó tot l'any és la batuta que guia en aquesta missió de conservar, difondre i amplificar la malvasia. A la Fundació de l'Hospital, paraigua mare de la malvasia, cuidem d'una família de més de cent persones grans que envelleixen activament. Tot el retorn d'aquesta celebració vira cap a ells i elles. Que la malvasia hagi acabat sent *mimada* en una residència d'avis, l'Hospital de Sitges, no és casualitat. Perquè la malvasia cura.

D'altra banda, un seguit d'actes i activitats s'han dissenyat més enllà dels maridatges més convencionals, amb la voluntat de posar la pell de gallina a través dels sentits. Música a la capella de l'Hospital, perfums que embriaguen o envelliments sota les aigües d'Aiguadolç han volgut sorprendre els amants del vi.

I finalment, territorial, ja que per aconseguir un èxit de la celebració, es necessiten tots els cellers que tenen aquesta varietat, la *mimen*, la senten també seva: des de Sitges a Pontons, passant per l'Empordà. Unes 100 ha repartides pel territori català que desprenen aromes subirencs. La petjada del llegat camina decidida i viva gràcies als que s'han arremangat els camals amb el Celler de l'Hospital en aquestes tres dècades passades.

La relació política privada és el rerefons constant que ens permet llistar fins on hem arribat: un espai tangible que explica la història del vi de Sitges i la trajectòria de la malvasia des d'un punt de vista didàctic, experiencial i de *divertimento*; un cos teòric històric que encara preveu moltes línies d'investigació que resten a ser treballades; un Celler de l'Hospital que ha rebut reconeixements importantíssims aquest any 2022; i una xarxa d'accions i activitats divulgatives al voltant de la malvasia, tant amb Museus de Sitges durant el *Sitgestiu*, com amb Turisme de Sitges, amb la recuperació de Can Milà

com a centre d'Atenció al visitant i la plantada de malvasies en el seu espai exterior.

L'experiència de *Malvasia de Mar*, envellir el vi jove Blanc Subur sota les aigües del Port de Sitges - Aiguadolç, liderada per les àrees de Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Sitges, és el millor exemple per tastar de primera mà les coordenades on actuem.

La nostra identitat vitivinícola no s'entén sense el mirall del territori penedesenc. La costa del Massís del Garraf, la Marina del Penedès, mira cap a l'interior amb aires històrics de ser àrees productores de vi. De les més importants del nostre territori. Ara, i en el passat. Sense anar més lluny, *l'Estatuto del Vino* del 1932, un dels primers intents per legislar el territori espanyol en matèria de viticultura i enologia, proposava un seguit de DO segons les àrees històriques productores de vi. Dinou en tot l'Estat Espanyol, sis de catalanes.

Malvasia-Sitjes n'era una d'elles. Actualment, Malvasia de Sitges és una varietat de raïm que està acceptada per tres DO catalanes: DO Penedès, DO Catalunya i DO Tarragona. L'any 1920 quedava aquell escenari tèrbol on als anys noranta del segle XX no era així. Quan el nostre almogàver local, Antoni Almirall, tirava endavant el celler de l'Hospital, aquesta varietat de raïm històrica no estava reconeguda en cap denominació d'origen. Actualment, el suport de la DO Penedès és clau per

La nostra identitat vitivinícola no s'entén sense el mirall del territori penedesenc

Malvasia del Celler de l'Hospital.

Tast experiencial VIVIVI, a la capella de l'Hospital de Sitges.

aquesta nova etapa, cabdal pel posicionament de la malvasia en un sector que és dinàmic i competitiu a parts iguals.

Restauradors i establiments locals, cada vegada més aposten per la varietat de Sitges. Una comparativa a tenir en compte: l'any 2017 hi havia una vintena de restaurants, bars i establiments sitgetans amb malvasies del Celler de l'Hospital. Avui, n'hi ha una cinquantena, del celler de l'Hospital i d'altres cellers, i les celebrem com si fossin pròpies. Però encara queda molta feina pedagògica per aconseguir. És un repte aconseguir que tot el col·lectiu de treballadors i treballadores de sala del nostre sector gastronòmic coneguin què és la Malvasia de Sitges i perquè és l'únic producte local que tenim, amb una història que embriaga i un arrelament com poques varietats de raïm i estil de vins catalans.

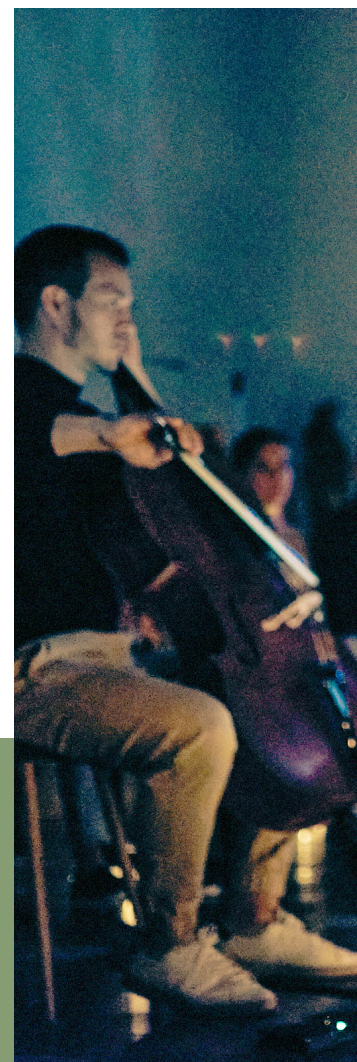
És sabut, i moltes vegades historiat en aquesta publicació, que els viatges d'anada i de tornada en contextos comercials són la gènesi de l'arribada d'aquesta especial varietat de raïm. Venecians i genovesos protagonitzen un teixit de comerç marítim on la malvasia, al costat de la seda, les espècies i la ceràmica xinesa, monopolitzen els productes de luxe de l'alta edat mitjana per tot el Mediterrani. Perquè sí, la malvasia és un

Fotografia de grup de la delegació grega i del personal del Celler de l'Hospital i del CIM. Novembre 2022.

luxu. I tenim la sort que porta el cognom del nostre poble. Però també tenim la sort que el caràcter de Sitges s'ha modelat amb una copa de malvasia a la mà.

Anada, de Monembasia a Sitges; de tornada, de Sitges a Monembasia. Lluny queda aquell viatge en el 2007 quan un grup de sitgetans van visitar el port medieval que amaga el bressol de la malvasia. Ara, en aquesta 8a Setmana, un grup de productors de vi de malvasia i agents de desenvolupament territorials provinents del territori de Monembasia i Creta ens han visitat i hem compartit sessions de treball. Venien per explicar-nos i encoratjar-nos a ser partícips del macroprojecte *Malvasia Myth, Paths of History, Culture and Wine*. Una estratègia entre diferents països productors de malvasia –Itàlia i Croàcia, liderats per Grècia– per crear una xarxa internacional d'accions i recursos culturals, enoturístics i patrimonials d'acord amb el mite de la malvasia. Aquest programa està subvencionat per fons europeus, i la seva missió és entrar dins la llista de més de 40 Itineraris culturals sota tutela del Consell Europeu, amb la malvasia per bandera i punt d'unió. Ens encoratja haver descobert, de les seves paraules, que la sacsejada de la nostrada varietat que ha viscut els darrers cinc anys, ho han vist com un exemple a seguir per les altres zones productores de malvasia i que ja formen part del grup de recerca i cooperació internacional.

Ampolles de Blanc Subur 2021, una d'elles amb envelliment de sis mesos sota de les aigües del Port de Sitges.

PREMIS 2022

- Activitat CIM – Malvasia: l'art entre el mar i el cel (Sitgestiu, Museus de Sitges)
Millor activitat enoturística social i cultural 2022, Premi Vinari
- Llegat Llopis 2018
Vinari plata 2018 blanc amb criança
- Malvasia dolça 2011
Medalla d'or Concurs Mundial de Brussel·les
- Malvasia dolça 2011
Millor vi dolç de Catalunya – Guia de vins de Catalunya 2023
- Malvasia seca 2015
Millor vi ranci de Catalunya – Guia de vins de Catalunya 2023

La força del teixit públic i privat de Sitges fa que ostenti una capitalitat que lidera en molts sentits: cultura, patrimoni, actiu turístic, civilització des del sentit noucentista de la paraula. I gràcies a la malvasia i la seva divulgació, ara podem sumar múscul en l'escenari de la vinya i el vi al Massís del Garraf, al Penedès, a Catalunya; i si revivim els viatges d'anada i tornada, ara també podrem alçar la veu en un espai més internacional.

**Perquè sí, la
Malvasia és un luxe
que porta el
cognom del
nostre poble**

Per acabar, tal com deia Frederic Rahola, literat, poeta i economista:

“Al revés d'allò que succeeix amb els ceps de malvasia, que després de la invasió fil·loxèrica són el resultat d'un empelt grec sobre peu americà; Sitges, és el feliç resultat d'un empelt americà sobre peu grec”.

(*Els sitgetans a Amèrica i diccionari d'"americanos"*: aportació a l'estudi de la migració catalana a Amèrica, 1778-1936, David Jou i Andreu. Sitges: Grup d'Estudis Sitgetans, 1994.) ■

Tast experiencial VIVIVI, a la capella de l'Hospital de Sitges.

Visita de la delegació grega al Museu Maricel. Novembre 2022.

La Malvasia de Sitges de Can Falç

El pas del productor anònim a la primera marca de vi de Catalunya

XAVIER MIRET I MESTRE

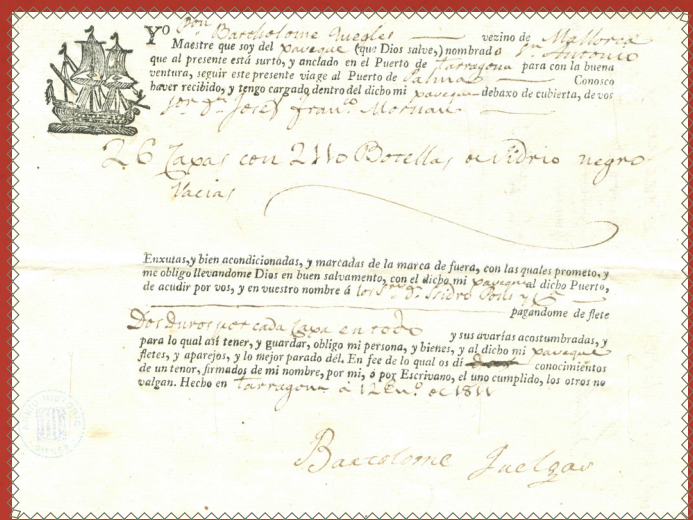
MALVASIA

de casa Falç de Sitges, en Catalunya.

Etiqueta de Malvasia de Sitges encarregada per Ramon Dalmau i Falç al gravador Masferrer, vers 1820. La segona de la marca Malvasia de Can Falç de Sitges. Una obra magnífica sense paral·lel en la seva cronologia i estil.

Cal tenir present que les marques de vins més antigues conegudes fins ara a través d'etiquetes són de la darrera dècada del s. XVIII a França i a Alemanya, i que a tot l'estat fins ara ningú n'ha documentat cap de datada abans del 1850. El cas primerenc de la marca de la Malvasia de Sitges de Can Falç és un fet contrastat. Es tracta si més no de la més antiga marca de vi de Catalunya, que de fet s'avançà dècades a les que la seguien.

En realitat respon a la lògica que sigui una Malvasia de Sitges la marca més antiga i és una sort que una evidència documental ens permeti certificar amb tota veracitat la seva data que no és altra que si més no 1811. Aquest fet no és pas fruit de la casualitat, calen diverses circumstàncies per a l'aparició d'una marca.

Guia de tramesa de Malvasia de Sitges a Mallorca en 1811 per encàrrec de Ramon Dalmau a Francesc Perera, el seu majordom a Sitges (AHSI: Fons Falç-Dalmau).

Guia de tramesa d'ampolles de vidre a Mallorca en 1811 per encàrrec de Ramon Dalmau a un parent seu. (AHSI: Fons Falç-Dalmau).

Primerament, calia un producte de renom i la malvasia ho era:

Que la malvasia era un producte d'anomenada i prestigi ja ho documentà Mn. Pau Ferrer ¹ en els seus articles titulats *El gran vi de malvasia* publicats en 1924 on esmenta que la malvasia era ja en el s. XVI el vi per a les celebracions i el que oferia la vila a les persones a qui devia agraiement. Concretament en 1599 se n'oferia als monarques del llinatge dels Àustries, que eren en aquells moments senyors de la vila. Com també esmentà que en els s. XVII i XVIII la Universitat de Sitges anà adquirint malvasia als diversos productors que hi havia per a fer-ne present a alts dignataris que tenien atencions amb la vila entre ells canonges i ardiaques, governadors i veguers, i també se n'oferí a comandants dels exèrcits que passaren en la Guerra dels Segadors: es veu que era bo endolcir la seva gola per a evitar tràngols majors dels que ja hi hagué. La malvasia era també el vi de les diades com la del patró Sant Bartomeu.

Ja Emili Giralt deia a la Història de l'Agricultura dels Països Catalans²: "Durant l'edat moderna el vi que pot ser considerat més emblemàtic, més internacional, i més representatiu del Principat de Catalunya és la Malvasia de Sitges". Tanmateix, com a vi de renom internacional i ensems vinculat a una població concreta no n'hi ha cap com la Malvasia de Sitges". I a més inclou la referència que Jaume Caresmar en el seu *Discurso sobre la Agricultura* de 1780 va dir "el termino de la villa de Sitges es el que produce el excelente vino de malvasia" i diu que era lloc tan apropiat per aquest preciós fruit "que no hay otro en el principado donde se coja igual".

Calia també l'existència d'un vitivinicultor amb anomenada i prestigi, com ho era la casa Falç de Sitges.

D'entre els productors de malvasia destacaven els Falç. Ja l'estudiós Josep Carbonell i Gener³ feu notar la presència d'aquesta família a Sitges en el s. XIV i la seva destacada activitat comercial en el s. XVI, que ja abastava entre altres productes la malvasia. En el cadastre de 1772 consten com els majors propietaris de terres després dels senyors feudals de la Vila⁴. Llavors els Falç tenien dos cellers dedicats específicament a la malvasia i devien ser-ne els més grans productors.

En 1658 els jurats adquiriren mitja càrrega de malvasia a Joan Falç per a enviar-la al rei⁵. En 1722 la vila adquirí 3 barralons de

malvasia Emmanuel Falç per a oferir-la als militars ocupants del país per a evitar mals majors dels que ja s'esdevingueren⁶.

El darrer de la casa en portar el cognom Falç fou Josep Bonaventura Falç i Roger, el qual sovint feia trameses a sa germana Francesca, i al seu cunyat Domènec Dalmau, del vi de la casa pairal del qual n'estava més orgullós: la *Malvasia de Sitges*. Així és que amb les ofrenes de germanor va fer ser coneixedors de les qualitats de la malvasia als Dalmau. Josep Bonaventura Falç morí el 4 d'abril de 1803 sense tenir fills⁷, el succeí en l'administració del patrimoni el seu nebot Josep Dalmau i Falç⁸.

El tercer requisit era estar a l'aguait de les innovacions.

Perquè aparegués la primera marca de vi a Catalunya també era necessari que s'hagués adquirit coneixement de les noves formes de comercialització dels vins que ja es donaven als països de més al nord d'Europa: és a dir la divulgació de la comercialització en ampolles i de la seva personalització amb una etiqueta. Josep Dalmau i Falç era persona culta que des de Reus, on era la casa pairal dels Dalmau, inicià en l'any 1800 un viatge de tot un any de durada per França, Anglaterra, Bèlgica i Països Baixos i que en els mesos que estigué fent estada a París s'interessà pels avenços científics. En el transcurs d'aquest viatge no dubtem que va tenir coneixement que tant a França com a Alemanya des de feia pocs anys hi havia ampolles de vins i xampanyans amb etiquetes de marca, i es devia emportar en el seu retorn a Catalunya la imatge que una ampolla amb marca pròpia donava nomenada a l'elaborador i

El capital històric que representa per a la vila que una Malvasia de Sitges sigui la marca més antiga del país avala i impulsa la permanència del cultiu i elaboració de malvasia de l'Hospital de Sant Joan Baptista de Sitges¹³

augmentava el preu del producte. El juliol de 1805 consta que feia estada a Sitges fent gestions del patrimoni Falç en nom de sa mare. Josep Dalmau morí en 1809 sense fills, però ell devia ser qui va aportar el tercer element que conduiria a la creació de la marca, el que va estar a l'aguait de les innovacions en el comerç de vi com ho va ser la comercialització en ampolles etiquetades.

Un cop es donaven aquests tres requisits ja només calien unes circumstàncies històriques que empenyessin a fer el pas que ens ocupa. Crear una etiqueta que distingís un producte específicament detallat, d'un vitivinicultor amb nom propi i d'una zona d'origen determinada. És a dir en el cas de Sitges ens trobem davant de la materialització en forma d'etiqueta d'una marca pròpia d'un producte específic i d'una denominació d'origen concreta

Passà a ser hereu de Can Falç el seu germà Ramon de Dalmau i Falç⁹ que va prendre possessió de Can Falç a finals de 1809, temps després d'haver-se desplaçat amb la seva família a Palma de Mallorca cercant seguretat i un lloc des d'on poder

Sitges té molt a aportar a la història de la vitivinicultura catalana, de la Mediterrània i d'Europa, i un producte com la malvasia de Sitges és tota una experiència sensorial per als paladars més exigents¹⁵

dur a terme activitats comercials que li permetessin superar el tràngol de la guerra del Francès iniciada l'any anterior. Ramon Dalmau havia decidit tornar a Mallorca emportant-se un carregament de malvasia de can Falç. Sabem que el gener de 1811 es va fer arribar 24 càrregues de malvasia des de Sitges fins a Palma, en 1811 i 1812 es fa portar des de Sitges tres remeses amb milers d'ampolles buides de vidre de color negre, i el maig de 1811 es fa enviar 120.000 taps de suro des de Tarragona. S'havia fet el canvi de botes i barralons amb simples inicials del productor a ampolles amb la marca pròpia: la signatura del vitivinicultor, l'artista creador d'un vi de qualitat.

El fet de l'embotellament és un aspecte transcendent, si fins aquell moment els documents parlaven de botes i barralons en un futur immediat parlaran ja d'ampolles de vidre: tota una forma diferent de comercialització compatible amb un objecte presentat com a producte de luxe. El 10 de juliol del 1810 l'arquebisbe de Tarragona, refugiat a Binissalem, agraeix el present de malvasia, i és que Ramon Dalmau i Falç, emprendor com era, sabia que si regalava el seu producte a persones d'entorns adinerats, faria conèixer el seu producte i n'aconseguiria comandes. De tota manera malgrat que a Palma hi havia molts refugiats d'alt nivell econòmic, com ara el Bisbe de Barcelona, en temps de guerra el mercat era reduït i s'adonà que calia cercar nous mercats: es va proposar la seva exportació a Montevideo i a Veracruz. L'agost de 1811, sa germana Lluïsa li escriu dient: "Tereseta y yo retellam bolletins i Anton i Maria componen las botellas". Tenim a tota la família duent a terme l'etiquetat de les ampolles.

Emili Giralt i Raventós escriu¹⁰: "Quant als envasats de vidre, ara i aquí, només cal fer notar que no van tenir importància pràctica i econòmica fins al darrer terç del s. XIX, quan els vins

*Dormim y trabajem: Tereseta y yo i
Anton y Maria: componen
y yo quei sono alguna parara. Los
siempre. la obra de Mariana va dda*

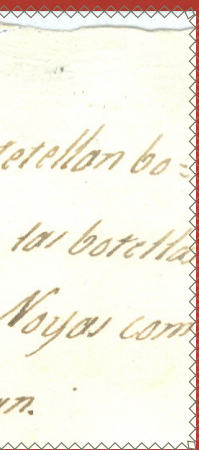
Text de Lluïsa Dalmau i Falç explicant a son germà Ramon com ells mateixos embotellen i etiqueten ampolles a Palma de Mallorca (AHSI: Fons Falç-Dalmau, en carta a Ramon Dalmau i Falç de l'11 d'agost de 1811).

Full d'etiquetes de productes vinícoles venuts per Ramon Dalmau i Falç a Mallorca. Només la Malvasia va indicada amb marca pròpia: Malvasia de Can Falç de Sitges (AHSI: Fons Falç-Dalmau).

embotellats van començar a penetrar en els mercats. Segons l'enginyer Justo Villanueva l'any 1863 a penes cap propietari embotellava el seu vi per vendre, mentre que una dècada després diu que a Barcelona ja eren molts, però de fet encara els pot esmentar amb noms i cognoms¹¹. Així doncs sabem que la iniciativa de Ramon de Dalmau d'embotellar i etiquetar els vins fou molt avançada respecte al seu entorn.

Sabem que Ramon Dalmau i Falç el juny de 1809 ja vivia al carrer d'Apuntadors de Palma i en novembre de 1810 hi havia comprat unes cases-botiga i golfes, finca que es vengué l'agost de 1814 en tornar a Catalunya, un cop acabada la guerra del Francès. Des de l'abril de 1810 fins al 1812 tingué un celler llogat al carrer dels Jueus de la capital mallorquina. Per

L'etiqueta de marca de vi més antiga de Catalunya: Malvasia de Can Falç de Sitges (1811)(AHSI: Fons Falç-Dalmau).¹²

Full d'etiquetes de productes vinícoles venuts pels Dalmau, cap d'ells però amb marca pròpia.(AHSI: Fons Falç-Dalmau).

tant, l'etiqueta més antiga de Malvasia de Sitges de Can Falç té doncs un marge cronològic possible d'entre el juny de 1809 i l'agost de 1814, i sabem que amb tota seguretat ja existia a principis del 1811. L'etiqueta de malvasia de can Falç devia ser impresa a Palma mateix, aquesta presumpció lògica queda reforçada per la sanefa que la decora, que ens va fer pensar en les orles dels goigs. Vam fer una consulta al documentat estudiós Antoni Sagarra, de l'Associació Gogistes Penedesencs i va localitzar goigs de 3 impremtes diferents de Palma amb la mateixa sanefa, un d'ells datat en 1813.

A partir del retorn a Catalunya en 1814 Ramon Dalmau reinicià la tasca de cercar nous mercats introduint el seu prestigiat producte en cercles adinerats de Catalunya, de la cort reial madrilenya, fent ús dels contactes, i a les Amèriques. En 1820 Ramon de Dalmau escriu a un client a qui ha proporcionat una comanda de malvasia superior: "Me prenh la

llibertat de regalar a vostè un parell de botelles del modo que ab caixons de varias midas es dir de 6, 8, 12 18 o mes botelles se envian a Barcelona, Madrid, Cadiz etc que per la curiosidad prefereixen als barrils." És en aquest context que Ramon de Dalmau encarregà al gravador Joan Masferrer la magnífica etiqueta que fins ara tenia un marge de datació d'entre 1817 i 1843 i que ara podem reduir a no posterior a 1820. És la segona etiqueta de Malvasia de Can Falç de Sitges, que substituïa a la modesta que s'havia fet servir a Ciutat de Mallorca. Mai s'arribà a fer cap altra etiqueta de qualitat i riquesa artística similar. Era una etiqueta digna de la primera marca de vi de Catalunya.

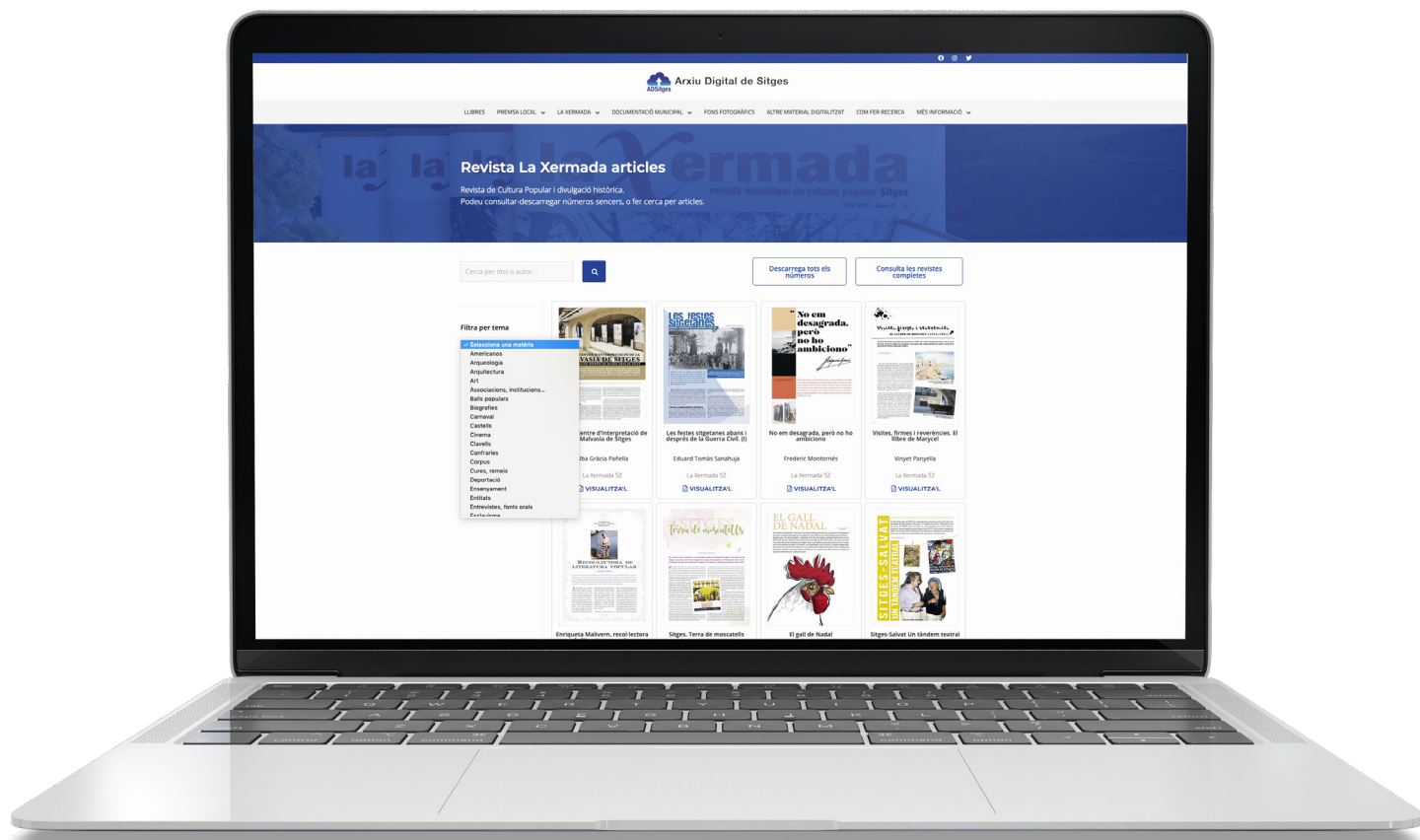
Els Riera, Llopis, Ballester, Soler, Puig de Galup, Amell, Font de Querol, Sariol, Ferret, Dalmau, etc. ja en la segona meitat del s. XIX, un cop les Exposicions Universals difondrien i impulsarien la distribució dels vins en ampolles de vidre etiquetades seguien el camí de la *Malvasia de Sitges* de Can Falç. ■

Gravat amb la imatge de don Josep Dalmau i Falç. Hereu de cal Falç que realitzà un viatge per Europa en 1800.

Bibliografia

1. *El gran vi malvasia*, Mn. Pau Farret i Raventós . *El Eco de Sitges* 6, 13 i 20 de juliol i 7 de setembre de 1924.
2. *Història de l'Agricultura als Països Catalans*, Emili Giralt i Raventós, pàg. 428.
3. *Notícia de los Falç*, Carbonell i Gener, Josep, dins *7 ensayos de historia suburense*, 1961, pàg. 216 i 227.
4. *Estudi econòmic de Sitges durant el s. XVIII de Mª Antonieta Montserrat i Robert*, GES 1985. Jui i Mirabent, Lluís. Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans, núm. 17 [-10-1980].
5. *El gran vi malvasia*, Mn. Pau Farret i Raventós. *El Eco de Sitges* 6, 13 i 20 de juliol i 7 de setembre de 1924
6. *Ofrena de malvasia als militars*, Mn. Pau Farret i Raventós . ES24-06-1917.
7. *Don Josep Bonaventura Falç*, Josep Carbonell i Gener. Imp. *El Eco de Sitges* (1977).
8. *Diccionari Biogràfic de Sitgetans*, Roland Sierra, Ajuntament de Sitges 1998, pàg. 151-2.
9. *Els Falç de Mar*, Antoni Sella i Montserrat, Ajuntament de Sitges. 1992.
10. *Història de l'Agricultura als Països Catalans*, Emili Giralt, pàg. 403 i 408.
11. *Justo Villanueva* IACSI XXVI 1877, pàg. 40-44.
12. *La malvasia de Sitges de Can Falç és la primera marca de vi de Catalunya*. Xavier Miret i Mestre. *Tothosap Garraf*, núm. 22 de maig del 2022 pàg. 49.
13. *L'etiqueta pionera que ho va canviar tot*. Xavier Miret i Mestre. *L'Eco de Sitges*, 10 de novembre del 2021, pàg. 3.
14. *L'etiqueta de vi més antiga de Catalunya és de Sitges*. A.S.M. *L'Eco de Sitges*, 29 d'abril del 2022, pàg. 23.

‘LA XERMADA’ A L’ARXIU DIGITAL DE SITGES

EDUARD TOMÀS I SANAHUJA

QUÈ ÉS L’ARXIU DIGITAL DE SITGES?

El passat mes de març s’inaugurava i posava en funcionament l’Arxiu Digital de Sitges: www.sitgesarxiudigital.cat de manera que totes les revistes de *La Xermada* i també els seus articles per separat, es troben disponibles a la xarxa per consultar, descarregar o fer-hi cerques específiques. Per entendre què suposa aquesta eina com a porta d’accés a la cultura, història i diversitat de temàtiques sobre Sitges i potenciar la recerca i estudi, veiem què és, quins són els objectius i tot el material que hi trobem disponible.

L’Arxiu Digital de Sitges és una iniciativa i projecte liderat per l’Associació Digital de Sitges, on l’Ajuntament de Sitges hi col·labora mitjançant la Regidoria de Cultura i dins de les polítiques públiques de conservació i difusió del patrimoni documental local. L’Arxiu Digital de Sitges és un web que engloba qualsevol contingut digitalitzat referent a Sitges, per tant, és un gran repositori de documentació, adequadament tractada i catalogada perquè pugui ser consultable i descarregable, obrint de forma tangible una gran porta d’accés a la cultura a tot el poble de Sitges, i per tant, amb voluntat de créixer i que sigui un projecte de poble i de futur.

PRIMER PASSOS DE L’ASSOCIACIÓ DIGITAL DE SITGES

L’Associació Digital de Sitges es constitueix el setembre de 2019, formant-la inicialment Eduard Tomàs, Marga Domingo, Jordi Milà i Marta Fontanals per tirar endavant el projecte de l’Arxiu Digital, donada la carència de material digitalitzat i accessible que hi havia a Sitges en aquell moment i la voluntat de poder canviar aquesta situació, facilitant l’accés amb una eina web i ensenyar a extreure’n el màxim rendiment. L’Associació ha de seguir creixent i més persones s’han de sumar i/o vincular al projecte. De manera que el poble de Sitges es faci seu l’Arxiu i els continguts i futur d’aquest, vinculant-se i col·laborant amb l’Associació com actualment també fa la Cleo Hernández.

Constituïda l’Associació, ens posem a treballar en el projecte la tardor de 2019, després d’obtenir el suport específic del regidor de Cultura, Xavier Salmerón, i que, per tant, el projecte tingui el suport institucional de l’Ajuntament de Sitges.

Per tant, l’Associació Digital aporta la seva experiència i coneixement per dissenyar l’espai web i tractar, catalogar, datar i categoritzar tota la documentació digitalitzada, a més

a més d'arribar als corresponents acords amb les diverses institucions o entitats per les cessions de fons, alhora que vetllar pel correcte procediment jurídic a seguir. Totes les tasques realitzades per l'Associació Digital de Sitges i les persones que hi han col·laborat han estat de forma totalment altruista. L'Ajuntament de Sitges per la seva part aporta el suport tècnic i administratiu, a més a més de l'econòmic. Cal recalcar que tant el domini com el web en si, són propietat de l'Ajuntament de Sitges, igual que tots els acords amb administracions, entitats o autors són realitzats amb l'Ajuntament de Sitges, i l'Associació Digital fa d'intermediari, de manera que es preservi la continuació del projecte, sense dependre del futur de l'Associació.

OBJECTIUS I FUTUR DE L'ARXIU DIGITAL DE SITGES

El principal objectiu de l'Arxiu Digital és posar a l'abast de la ciutadania tot el material digitalitzat que estigui relacionat amb Sitges. I iniciar un procés de digitalització de documentació i obres d'elevat interès per la ciutadania per ser consultats i que en paral·lel es preservin els originals.

El segon objectiu és, en paral·lel, ensenyar a utilitzar tot aquest material a la ciutadania. Per fer-ho, tota la documentació mecanografiada porta a terme el reconeixement de text, el que permet cercar-hi qualsevol paraula. I s'inclouen en el mateix web diversos tutorials, que mostren com a partir de la descàrrega de grans volums de documentació del web, es poden fer cerques a tot aquest material, de forma fàcil i ràpida.

L'Arxiu Digital de Sitges engloba qualsevol contingut digitalitzat referent a Sitges, per tant, és un gran repositori de documentació

En un espai transversal com l'Arxiu Digital de Sitges, els continguts a bolcar són gairebé infinits, pel que els següents passos seran d'anàlisi i prioritització de les digitalitzacions a dur a terme i continuar ampliant el web per donar cabuda a tot el nou material disponible, com per exemple l'audiovisual. El projecte també té molt de recorregut en els fons privats o d'entitats, especialment en la documentació gràfica, de gran valor d'estudi i memòria col·lectiva, com de preservació.

'LA XERMADA' DINS DE L'ARXIU DIGITAL DE SITGES

Una de les seccions de l'Arxiu Digital correspon a *La Xermada*. En aquest apartat hi podrem consultar de forma diferenciada qualsevol de les 56 revistes publicades i, per tant, obrir o descarregar qualsevol número d'interès.

I un segon apartat amb els articles. En aquesta secció trobarem separats els més de 400 articles, de més de 100 autors diferents, publicats fins ara, que igual que la revista es podran obrir o descarregar.

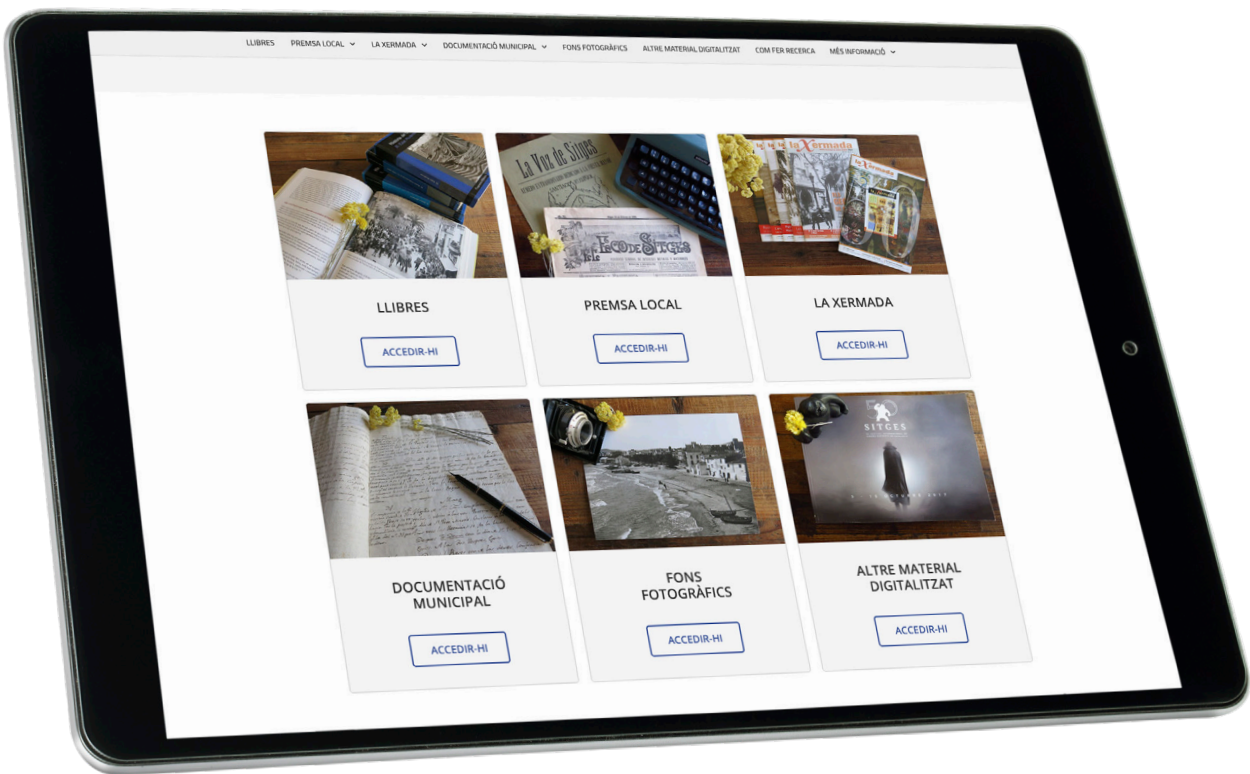
Per facilitar la consulta es pot cercar pel títol de l'article, per l'autor o utilitzar un selector de tema, que permet elegir una temàtica i que es mostrin tots els articles que se'ls hi ha assignat aquella etiqueta temàtica. Els articles tenen més d'una etiqueta de tema, donat que poden tractar sobre diverses de les temàtiques creades. Aquest criteri temàtic és el mateix que s'ha usat per a la secció de Llibres, facilitant la cerca en cada secció en seguir els mateixos criteris.

QUÈ HI TROBAREM A L'ARXIU DIGITAL DE SITGES?

- + de 400.000 planes digitalitzades
- + de 15.000 documents disponibles
- + de 2.300 fotografies
- + de 150 llibres
- Tota la premsa local des de 1877
- Totes les actes d'àmbit municipal des de 1642

A sobre, i a la pàgina anterior, secció dels Articles de 'La Xermada' dins de l'Arxiu Digital de Sitges, disponible des de qualsevol dispositiu digital.

Les sis seccions de l'Arxiu Digital de Sitges.

RESTA DE SECCIONS I ESTRUCTURA DE L'ARXIU DIGITAL

L'Arxiu Digital es conforma per sis grans blocs de documentació, un d'ells com s'ha exposat anteriorment és *La Xermada*. Veiem els continguts de la resta de seccions:

Llibres:

- Més de 150 obres digitalitzades. Destacant que hi ha disponible tot el fons bibliogràfic del Grup d'Estudis Sitgetans i gran part de les publicacions de l'Ajuntament de Sitges entre d'altres.
- Es pot cercar per autor, títol o filtrar per temàtica.

Premsa local:

- Més de 9000 documents, el primer dels quals és de 1877 (*Revista Suburense*). Destacant que es pot accedir a totes les publicacions de l'*Eco de Sitges* des del 1886 (any d'inici del setmanari) fins al 2016. El que suposa un embargament de cinc anys permanent i actualitzable, de manera que al 2023 s'incorporaran totes les publicacions del 2017 i així successivament.
- Es pot filtrar per anys, mesos i setmanari en concret.
- La gran majoria dels altres setmanaris que han existit al llarg dels anys: *Baluard de Sitges*, *La Voz de Sitges*... cedits per la Diputació de Barcelona.

Documentació municipal:

- Accés a documentació institucional d'origen divers, custodiada a l'Arxiu Històric Municipal: des dels Llibres del Consell de la Universitat de Sitges, deliberacions del Consell de la Trenta-sisena, del Consell Municipal, l'Ajuntament Constitucional, la Comissió Municipal Permanent, fins a actes de Ple Municipal. Iniciant-se el 1642 fins a l'actualitat.

Fons fotogràfics:

- Secció on es bolcaran de forma separada els diversos fons fotogràfics. Destacant que s'obre la secció amb el Fons de Josep Matas i Puig, fill predilecte de la vila,

que el 3 d'agost de 1983 cedia la seva col·lecció de fotografies i postals de Sitges en favor dels sitgetans dipositant-la a l'Arxiu Històric Municipal.

- El fons consta d'un total de 2374 documents, amb un contingut temàtic divers i excepcional en documentar molts dels esdeveniments de la vila, des de finals del segle XIX fins al segon terç del segle XX, destacant les imatges dels carrers de la vila, especialment del Passeig de la Ribera i l'església sitgetana i de festivitats com el Corpus i la Festa Major.

Altre material digitalitzat:

- En aquesta secció s'enllaça i dona a conèixer altre material digitalitzat sobre Sitges que ja es troba accessible i ben documentat/catalogat. Com són els llibres, programes, cartells o fotografies de Corpus o de la Festa Major, ubicats en les seves pròpies webs oficials, o com l'arxiu del Festival Internacional de Cinema Fantàstic, entre d'altres.
- De la mateixa manera que els weblogs personals sobre la història i imatges de la vila.

FACILITAR I POTENCIAR LA RECERCA I CONEIXEMENT

A més a més de facilitar l'accés al coneixement, des de l'Associació Digital de Sitges s'ha volgut potenciar que qualsevol persona amb un interès concret sobre Sitges pugui fer ús de tot aquest material i extreure'n el màxim rendiment, aprofitant especialment que tots els documents mecanografiats tenen realitzat el reconeixement de text (OCR).

Per aquesta raó es crea la secció COM FER RECERCA, on amb el visionat de dos tutorials s'aprèn de forma senzilla i accessible per tothom, com cercar qualsevol paraula en un sol document, o poder descarregar centenars de documents a la vegada i poder cercar-hi en tots a la vegada qualsevol paraula.

Esperant que aquesta facilitat d'ús també potenciï tenir nous investigadors i investigadores que facin recerca i articles per les Xermades del futur. ■

LLUM DE GAS

RAMON BUCKLEY PLANES

Som a finals del segle XVIII. L'escocès Thomas Murdoch té una llar de foc que encén amb carbó de coc i turba perquè la llenya és molt escassa al seu país. Un dia, el senyor Murdoch va observar que, en encendre el foc, les flames que pujaven per la xemeneia es tornaven de diversos colors. El carbó de coc, en entrar amb combustió amb l'atmosfera produïa diòxid de carboni, el qual produïa vapor d'aigua, calor i finalment llum. Naixia així la llum de gas. I és aquesta llum de gas l'element essencial per entendre el principi d'allò que anomenem modernitat. Les grans ciutats quedaven il·luminades en arribar el vespre, de manera que la vida de l'home modern es perllongava a les hores nocturnes. Costaria imaginar-nos les ballades del Moulin Rouge de París i les pintures dels cartells de Toulouse-Lautrec sense aquella llum de gas que tot ho il·luminava.

El senyor Edison va arribar tard i abans que ell imposés la llum elèctrica, ja existia un altre llum no tan eficient, però infinitament més bonica, amb unes tonalitats de gran bellesa... la llum de gas!

Enlairament de la xemeneia de la Fàbrica de Gas el 30 de novembre del 1930 (AHSI), i operari treballant, vers 1956 (AHSI, fons J. M. Jornet i Sentís).

La nostra vila vivia encara a les fosques quan, a finals del segle XIX, es va encendre la primera llum de gas. La Fàbrica de Gas de Sitges es va estrenar en acabar el segle a l'avinguda Sofia. L'amo de la fàbrica era en Francesc Planes Rigol i, junt amb la seva dona, Francesca Robert Camps, regentaven una cansaladeria al Cap de la Vila de Sitges, coneguda com a Can Xiquillo. Aquesta cansaladeria tenia gran èxit fins i tot a Barcelona, on es venien les botifarres de Can Xiquillo en alguns colmadors, però és que, a més a més, aquesta cansaladeria obria les portes a tots aquells artistes nouvinguts de París: Santiago Rusiñol, Ramon Casas, Utrillo, Meifrén, Morera i companyia...

Aquestes tertúlies estaven presidides no pel senyor Francesc Planes Rigol, sinó pel seu fill, Josep Planes Robert, que era conegut al poble com *el noi de can Xiquillo*. Si fullegem el llibre d'Emerència Roig *El Sitges dels nostres avis*, veurem que tots aquells artistes es reunien a la botiga envoltats, tal com descriu Roig, "amb sacs plens de blat de moro, fesols, cigrons, faves seques, pernills, botifarres crues, arengades i bacallà en remull".

És segur que, tot parlant de París, aquells artistes anomenessin els balls del Moulin Rouge i aquella llum de gas que donava als espectacles nocturns una gran bellesa. Segur que el noi de Can Xiquillo no perdia detall de tot el que es parlava i que va ser ell el que va convèncer al seu pare que era hora de començar un nou negoci familiar!

No era el mateix vendre botifarres que vendre llum de gas! És per això que el noi de can Xiquillo va haver de passar uns anys a l'Escola de Ciències Químiques a Vilanova. Consultant els inventaris de la Fàbrica de Gas de Sitges, podem veure que l'any 1905 ja firmen l'Inventari d'aquell any tots dos –pare i fill– com a copropietaris de la fàbrica de gas de Sitges. Es tractava d'un negoci en expansió i la prova és que, ja en els anys de la República, s'obria una nova fàbrica de gas a l'Arboç.

Tan important com la fàbrica de gas va ser, per a Josep Planes i Robert, la seva assistència a les reunions de la Lliga Regionalista. No és possible d'entendre la carrera de Planes Robert sense entendre el seu ideari polític. *La Vanguardia* de l'any 1906 recordava el Congrés de la Llengua i la Cultura Catalana:

"¿Es nada –es preguntava Santos Oliver– haber presenciado el despertar de una lengua que parecía extinguida para la superior actividad del arte y de la ciencia? ¿es nada haber coincidido con la inesperada irrupción de un volcán apagado en los siglos? ...¿Será ilusión patriótica pero yo no recuerdo que en todo el siglo XIX un pueblo haya dado muestra de ese estado de gracia, de ese renacer poetico que ha manifestado en estos últimos años... No es Catalunya solo la "Manchester de España"...Catalunya no es solo un estruendo de telares, ni un bosque de chimeneas, ni unos hornos que queman el carbón de coc... Catalunya es la prensa que imprime los dramas de Guimerá, las aucas de Rusiñol, las novelas de Victor Catalá...Mas recio que los telares canta la obra orfeónica de los Coros Clavé, y, con mayor ímpetu que las chimeneas se lanzan al espacio los pináculos de la Sagrada Familia".

Entro a la casa del senyor Planes Robert (avi de l'autor) al carrer Major de Sitges. A les parets enrajolades de la casa,

Botifarres
* **de Can Xiquillo** *

Desde 'l día 15 de Octubre s' en vendrán de BLANQUES, fresques y gustoses com sempre, enviantse a Barcelona si se avisa al carrer de **I, Petritxol, I** o directament a la casa, a Sitges, **47, Carrer Major, 47** advertintse que les capses en que 's remeterán durán el sello de la casa.

Cartell promocional de les mítiques botifarres de Can Xiquillo.

Reunió a la porta de Can Xiquillo, la segona dècada del segle XX, i Josep Planes i Robert, als 25 anys, retratat per Miquel Utrillo, 1895.

l'avi ens va deixar missatges escrits: "Més val deixar als enemics que emmanllevar als amics", "Qui té la intel·ligència, te la força", "Cansa't força tu i no hauràs que cansar a ningú", "Val més saber que a haver". Va demanar al seu amic Ramon Casas que fes un enrajolat dels oficis moderns i així els tenim, retrats a les parets de casa nostra: un dels primers automòbils, la fotografia, el tren, el tramvia, el telèfon, el telègraf, la comuna, el vàter, la dutxa, un home que encén els fanals dels carrers del poble que tenen llum de gas. Tota la casa seva del carrer Major és una casa que es llegeix, que està escrita per què tots els seus descendents que vindríem després entenguéssim el temps que ell va viure..."Així vaig viure jo!" sembla que ens digui des de les parets de la casa, així es vivia a començaments del segle XX a Sitges..." I vosaltres, com esteu vivint el segle XXI?" sembla que ens preguntí.

Naturalment, no tot foren flors i violes a la vida del noi de can Xiquillo. Els obrers de la seva Fàbrica de Gas, que pertanyien en la majoria a la FAI, van ocupar la Fàbrica i li van comunicar que ja se'n podia anar a casa seva perquè els amos de la Fàbrica ara eren ells. Era el 18 de juliol de 1936. Josep Planes passava el dia a Barcelona i acostumava a agafar l'últim tren per tornar a Sitges. Allà, a l'estació, va veure que l'estaven esperant la seva dona i la seva filla. Amb una mà el saludaven, però amb l'altra semblava que l'acomiadessin. Amb un peu fora i un peu dins del tren, en Planes no sabia què fer. Fins que, girant cua, va tornar a entrar al tren que seguia viatge cap a Vilanova. Així va ser com en Planes va salvar la vida! Un obrer de la Fàbrica havia dit que aquella mateixa nit els de la FAI havien decidit anar a buscar al senyor Planes per portar-lo de passeig! Josep Planes va passar la guerra amagat a la seva fàbrica de l'Arboç que encara no havia inaugurat. Els seus darrers anys els va passar a Sitges, com si volgués acomiadar-se de tothom abans d'anar-se'n. Així és com el va retratar Cèsar González Ruano a la primera pàgina de *La Vanguardia* el dia del seu enterrament: "La casa de este señor se ha llenado hoy de gente... Las salas, el pasillo, el comedor, el patio todo está lleno..Se puede decir

**La nostra vila vivia
encara a les fosques quan,
a finals del segle XIX,
es va encendre la
primera llum de gas**

que todos los habitantes de la Villa están aquí. Nadie queda para preguntar qué ocurre... Todos lo saben y por eso han venido..."

"Toda la vida de este señor fue trabajo, empresa, tenacidad y, al mismo tiempo, juego de la inteligencia, del buen gusto, sentido y sentimiento del arte, gozo en ayudar a los artistas modestos, exacta noción social de la cultura...Este señor tenía también la pasión política ...había tratado a sus enemigos con mayor caridad y comprensión que a sus propios amigos..."

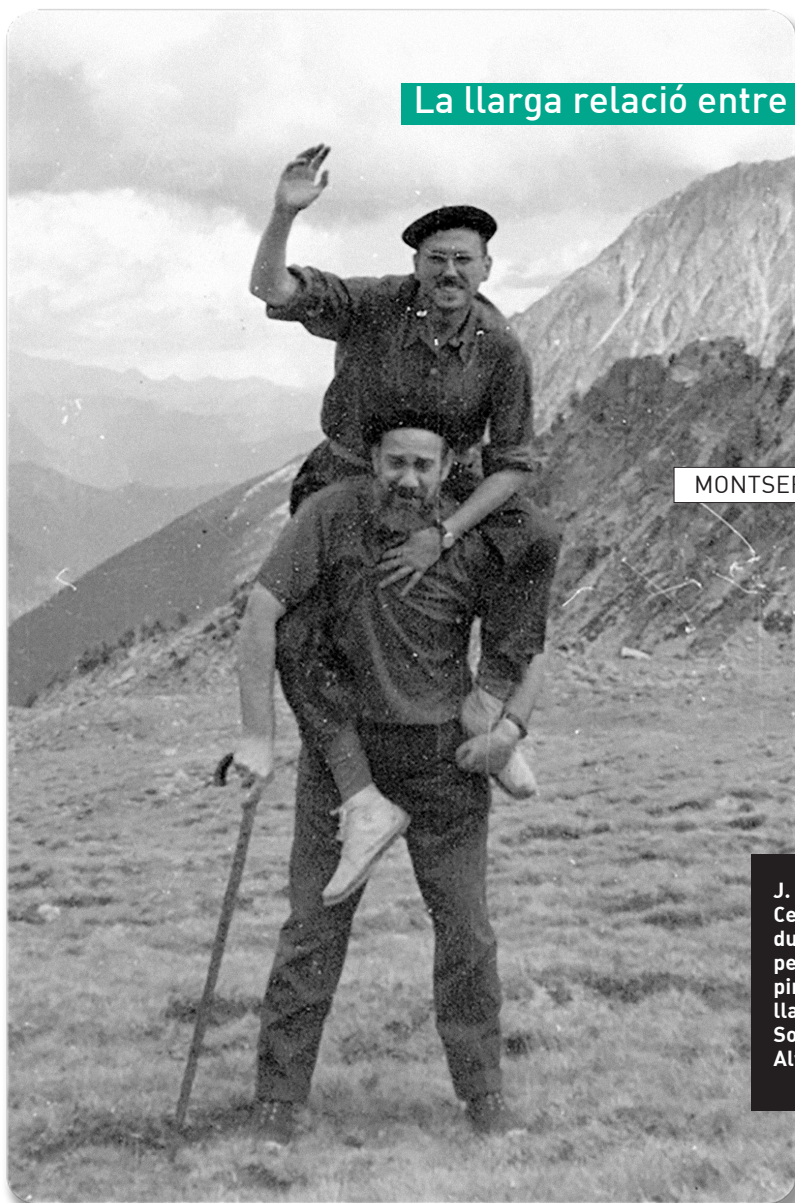
Fue Alcalde de Sitges en 1921 y de nuevo en 1930...Presidió el Casino del Prado...Fue Administrador del Antiguo Hospital de Sitges y gestionó el traslado del nuevo hospital en un terreno mucho más amplio al otro lado de la línea del tren...José Planes Robert pertenecía a esa Catalunya "que trabaja y que juega, una mezcla curiosa, viva, inteligente, de industrial, de político, de intelectual, de protector de las artes, de universalista sin haber salido de la pequeña superficie que es su pueblo. Es infinitamente más impresionante una muerte así en un pueblecito que en una gran capital. Aquí la Muerte es muerte y solo muerte....

Después, la inmensa comitiva se pone en marcha detrás del coche fúnebre. Hemos venido a este cementerio marino donde él había venido tantas veces, a veces como único acompañante de algún obrero suyo y que hoy viene como protagonista, en olor de muchedumbre.

"Este señor era Sitges mismo...Apenas pueden imaginarse la Ribera, las tertulias en el Chiringuito, las conferencias en la Biblioteca Santiago Rusiñol sin su presencia...Imaginémoslo entrando en su casa, cogiendo un libro, llamando a sus hijos para que le lean algún poema que su vista cansada apenas puede leer..."Ramón, María leed aquí"...Imaginémoslo así antes de empezar a decir "aquel señor" porque ya el coche fúnebre ha llegado a las puertas de su casa, porque ya forman el Ayuntamiento en pleno, las Juntas de los Casinos, las Autoridades y todos los vecinos para acompañarle hasta el cementerio marino. Imaginémoslo como "este señor" antes de empezar a llamarle "aquel señor" a este al que sus amigos sacan en el féretro como si estuviera dormido, una ligera sonrisa en los labios y la cruz cristiana en el pecho". ■

SITGES EN DOS TEMPS

La llarga relació entre Josep Maria Espinàs i Sitges

MONTSERRAT ESQUERDA-BOSCH

J. M. Espinàs i C. J. Cela, agost 1956, durant el seu viatge per les comarques pirinenques del Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Val d'Aran i Alta Ribagorça.

He estat a tot arreu,
M'he banyat a cales blanques,
He escalat muntanyes altes.
I hi he anat caminant,
He estat a tot arreu.

-Vàlius-

La primavera passada, els barcelonins Vàlius –duet de L'Cançó punk format per Gerard Segura i Pol Serrahima– van retre el seu particular homenatge a Josep M. Espinàs, que acabava de fer 95 anys, amb un tema que repassa a ritme sulfúric la toponímia nostrada. A més, el tema es va convertir en protagonista de la campanya d'estiu d'una beguda barcelonina, Xibeca, gairebé tan vella com ell. Els músics van versionar la cançó *I've Been Everywhere*, escrita el 1959 per l'australià Geoff Mack, per adaptar-la en català i li posaren de títol *Espinàs*: el grup ja la va incloure en el seu àlbum *Fam* de 2014: “És un reconeixement a Josep Maria Espinàs, per tots els viatges a peu que ha fet, i per l'actitud amb què mira la vida: amb alegria, tranquil·litat i anant a la seva”.

El periodista i pare de la Nova Cançó té ascendència vilanovina, és besnét del promotor del ferrocarril de Barcelona a Valls i nét del doctor Josep Alfons Masip Gumà (metge de “coll-nas-i-orelles” al Passeig de Gràcia). Coneixedor de la comarca per via materna, visitava el territori i ens feia una excel·lent descripció analítica a *Ciutats de Catalunya* (1956). Uns anys abans, el trobem a Sitges amb tan sols 19 anys, quan participà en el Certamen Literari organitzat pel PASC el 1946 i guanya el segon accèssit amb el conte *L'infant senyor Francesc*. No va poder recollir el premi perquè no fou present a l'acte. Uns anys més tard, el trobem escrivint a *Destino* (23-V-1953) per a comentar l'obra del sitgetà Josep Roig i Raventós: “prosa cuidada, violència latent, novel·la naturalista, clàssica estructura”.

El 1956 dedicava a Sitges una dotzena de pàgines repartides en dos capítols, *Créixer sense destruir-se* i *Pels carrers i a les cases*. Un agut retrat d'aquella Sitges –sí, així en femení– que veié i palpà, activa i atractiva. Se serví del que havia vist i de dos textos bibliogràfics recents, el *Llibre de Sitges*, de Ramon Planes (1952) i la *Memòria Municipal*, de Josep M. Farrerons (1954). Començava dient: “Alegre i florida, blava i blanca, l'estació ferroviària de Sitges és única i és la que Sitges es mereix”. Malauradament, dels quatre adjectius sols un és vigent. “A cada rètol, sota les sis lletres, s'han entretingut a pintar una petita mar arrissada.” Qui en té memòria d'aquest detall entre els mil que la constitueixen o constituïen? Cada dia tinc la sensació que perdem un llençol en la nova bugada, i no sempre la “coexistència de l'antic i el nou es resol amb un gran respecte davant de la realitat d'ahir i la d'avui”. “Carrers nets i lluminosos on no es fa foc per no fer fum”, excel·lent troballa de la parèmia sitgetana, deia l'es-

criptor. I segueix: “Sitges no abandona la primera pàgina de l'actualitat. De Sitges, se'n parla i se n'escriu constantment”. Afirmació certa. En aquells anys cinquanta, una bona colla de periodistes i escriptors –a banda dels artistes– hi feien estada, curta o llarga.

“No és possible de rondar per Sitges sense adonar-se del pes que en la seva formació tingueren uns homes i unes idees determinats. Perquè els museus i els monuments no apareixen en una població perquè sí. Quelcom existia ja a Sitges quan Rusiñol la ‘llançà’, com avui es diu, a la celebritat, i és igualment cert que sense Rusiñol i també, evidentment, sense Utrillo, la vila de Sitges no fóra el que és avui”. Quant de temps es pot viure de rendes? No tindrem la sort d'una altra figura emblemàtica?

“La inquietud i la sensibilitat, les dues bases del modernisme, han passat a integrar l'actitud vital de Sitges”. Aquell pòsit modernista d'inquietud i sensibilitat es mantingué cent anys, sí, però des de llavors, què? Hem substituït la processó dels grecos per la Gay Pride o la Zombiwalk; el tren de les Flors pel tren del Fantàstic; les gernacions que acudien per

1969, fotografies d'Eugeni Forcano per a il·lustrar el llibre de J. M. Espinàs, *Festa Major*.

1969, Aquesta fotografia no va sortir al llibre, quedà inèdita.

Corpus i pel Ral·ly, ara arriben pel Pachwork o per la Sitges Bear Week.

“La pressió literària i artística que conegué Sitges al lllindar del nou segle...”, es manté? Ens vam passar cinc anys sense Biblioteca de referència i ens hem quedat sense llibreries, tot plegat sols ha suposat quatre cartes al director del setmanari sitgetà.

“La mar crea per tot arreu una mentalitat oberta i comprensiva, aquí, a més a més, ha creat una activitat”, el turisme, que la va portar a esdevenir “l’estació d’estiueig marítim” més important de la costa d’aquells moments. Aquell “producte de cinquanta anys d’estiueig civilitzat”, ara ja en són més de cent –i potser ja no és tan civilitzat– des que el seu primer promotor, el doctor Robert, en recomanava els banys de mar, fins al primer turista –el del salacot del quadre d’Utrillo–, o “la invasió forastera de 1919 quan quatre aviadors francesos iniciaren la moda en aterrar forçosament a la platja”. Tota la tradició i l’experiència acumulada, cap a on la portarà?

Podem continuar afirmant que “aquí no hi ha hagut precipitació cobdiciosa” –en el seu creixement–, o que “aquí s’ha produït un turisme progressiu, constructor de la ciutat que necessita”? Molt em temo que des de 1992 els termes s’han capgirat. I sobretot ara que s’ha obert la temporada de caça –em refereixo a la construcció de la Plana Est–.

“Sitges no ha depès mai dels de fora, sinó dels de dintre, i que almenys tots els qui neixen o vénen avui a Sitges ja saben

de manera instintiva què els cal fer per a assegurar la vida i el to propi de la seva ciutat”. Primera constatació, els de Sitges se’n van a viure fora perquè no poden pagar els preus que els demanen o senzillament ja no troben pisos per llogar. Segona, els que vénen de fora, en general, hi ha poc interès a integrar-se com cal o com esperava Espinàs.

Serem capaços de continuar fidels a *la Sitges* que “en un moment lluminós d’inspiració es creà, pel que es veu, per sempre”? Serem dignes de continuar sent “la terra i la gent més preparada per anar conservant i augmentant la qualitat d’una de les formes de vida més dignes, lúcides i constructives de Catalunya”?

L’únic que es manté ferm, la Moixiganga, això sí, interpellada ara per les dones, com toca, que fa massa que hi esperen el seu lloc.

L’agricultura i la ramaderia van ser substituïdes pel ciment i el calçat i més tard pel turisme, les fires i els festivals. I ara, després d’aquesta pesta, com ens reinventarem?

Un altre aspecte molt interessant és la comparativa amb Vilanova, és senzillament genial: “A Sitges tot està planejat, meravellosament resolt, amb una elegància incopiable. A Vilanova la platja està com estigué sempre. A Vilanova hi ha un cert turisme. És, sobretot, un turisme gastronòmic. Per molts, Vilanova és la cuina de Sitges. El turista savi serà el que no ha desdenyat de mullar-se els dits a la salsa [del Peixerot] i torna, al cap al tard, a Sitges per beure’s un Campari. Cada terra fa sa guerra”.

1969.

**No sempre la
"coexistència de l'antic
i el nou es resol amb un
gran respecte davant de la
realitat d'ahir i la d'avui"**

1969, Platja de Garraf.

Al cap d'uns anys, la Cartrona i altres personatges sitgetans van ser protagonistes del llibre *Festa Major* (1969) amb unes magnífiques fotografies d'Eugeni Forcano. Hi comentava diverses curiositats, per exemple que el municipal feia posar la camisa a un senyor que sols duia pantalons; que dels Gegants Americanos popularment la gent en deia "els anglesos", perquè els considerava els primers turistes, i que llavors no deixaven fer castells de 7 o 8 per no espantar els turistes si queien. I acabava amb aquesta sentència tan genial que defineix perfectament què ha estat i és el poble en la història: "La gent forastera que celebra a Sitges la festa major de cada dia."

Espinàs encara tornaria a escriure sobre la vila i la comarca en el llibre *Imatges de Catalunya i Illes Balears* (1979) i dins la sèrie *Imatges Comarcals* per a *La Vanguardia* (29-VIII-1978): "Durant molts anys, les costes de Garraf han estat el «papu» dels automobilistes. A part les característiques de la carretera, sospito que el nom també hi ha col·laborat: les costes garrafones, per exemple, no haurien fet tanta impressió. Però això de Garraf —que rima amb xaf!, patapaf! i d'altres expressions de patacada— resulta, vulguis no vulguis, innecessàriament dramàtic i escruixidor. [...]"

A tall de resum, Sitges és l'estiueig i el turisme, Vallcarca el port i el ciment, Vilanova la indústria i la pesca, i la Geltrú i Sant Pere de Ribes l'agricultura. La reduïda comarca del Garraf, doncs, té uns ingredients prou variats. [...] A les Costes el mar és un panorama, a Sitges una platja, i a Vilanova una eina de treball".

El mateix mes d'agost que sortia el fascicle, publicava un article menys amable, més contundent: *L'olla a pressió* (16-VIII-1978). Comenta que Sitges està a petar, que ja no té res a veure amb aquell que ell havia vist i descrit en els seus llibres. Parla d'una estada seva a Sitges, de feia pocs dies, i les "trifulques" que va passar per entrar i sortir de la vila. Es trobà la vila "arrebossada de carn humana", resultat de l'èxit turístic.

Dos anys més tard, en aquella columna seva de *l'Avui*, l'article *El modificador* (21-VI-1980) és demolidor. El dedica al conveni que les autoritats sitgetanes van establir amb una entitat especialitzada que permetés climatitzar algunes platges de Sitges amb energia solar per a la temporada hivernal, la qual cosa aixecà força polseguera informativa. Ell aprofita per a fer unes reflexions sobre el comportament humà que, ve a dir, és més capaç d'escalfar platges a l'hivern que de mantenir-les en el seu estat original i incontaminat a l'estiu.

L'any 1986 se sumà a la celebració del centenari de *L'Eco* i al març de 1990, un darrer article dedicat als joves de Ràdio Maricel que tanta voluntat posaven en l'activisme cultural i social. Espinàs havia estat convidat a participar en una tertúlia en directe amb Josep Roca-Pons i Vinyet Panyella: "He anat a Sitges. La tarda era una delícia, com si fos de primavera adulta, càlida en els racons de carrer, tèbia al passeig de mar, amb una punta d'airet molt fi que només servia per fer tremolar la llum del sol però que no encomanava esgarripança. Una llarga i tranquil·la passejada, a una banda la sorra i el blau mariner, a l'altra el rengle de palmeres, altes i immòbils com si fessin guàrdia". ■

Sitgetans amb Barretina

JORDI MILÀ I FRANCO

Pagesos fent mercat davant l'Ajuntament. Fons Josep Matas (AHMSi).

Pescadors descarregant peix. Fons Josep Matas (AHMSi).

Cobrir-se el cap és una de les més antigues necessitats de l'ésser humà. Resguardar la testa del fred a l'hivern o amagar-lo de la inclemència del sol a l'estiu constitueixen, més enllà de qüestions d'àmbit religiós, una necessitat elemental. Més i tot, en temps reculats en què el treball a l'aire lliure i el contacte permanent amb el medi ambient ho feien del tot imprescindible.

Dins l'immens món que d'aquesta necessitat se'n deriva, al llarg del temps cada cultura ha trobat una solució adient al seu gust. A terres catalanes la gent humil tradicionalment ha portat barretina, almenys des del s. XVII, encara que el seu origen i el seu ús és segur molt més antic. A Catalunya sembla que entrà pel nord, com una variant del barret frigi originari de la Mediterrània oriental, fent-se ràpidament popular en les seves diverses variants. En qualsevol cas és evident que l'ús de la barretina és la resposta natural a una necessitat que era capaç d'unir tant a gent de muntanya com a gent de mar i pagesos.

D'una manera o una altra el seu ús es feu molt estès. Fet ajudat sens dubte per la versatilitat que donava el seu ús. Perquè la barretina en determinats moments suposava molt més que un capell, podia ser utilitzada de diverses formes i amb diverses finalitats. I la seva diversitat tipològica (n'hi ha de molts tipus: vermella, musca, negra, curta, llarga...) i les diverses maneres de ser portada (al costat, cap a darrere...) permetia fer-se una idea de la posició social, l'origen territorial, o a què es dedicava qui la portava. Pagesos, mariners, pescadors, traginers, pastors, camàlics, mossos de corda..., i un llarg llistat de professions humils la feien servir en el seu dia a dia. De manera que com diu la dita: "Si els senyors duen barret de copa i capa, els menestrals porten gorra i tapabocques, i els pagesos barretina morada i manta".

Fins aquell moment la barretina era un cofament popular, sense connotacions polítiques, tot i que en esclatar els conflictes ideològics s'intenta manipular de forma més o menys descarada. De la seva popularitat n'és mostra que la revolta pagesa de 1687-1688 contra els abusos del rei Carles II hagi estat anomenada com la de les Barretines.

El seu ús, força estès fins a mitjans del s. XIX, començarà un curiós canvi i trànsit en la seva simbologia. Un curiós procés paral·lel de substitució i reivindicació.

Detall de l'obra, *La sortida d'ofici*, d'Arcadi Mas i Fontdevila.

Detall de l'obra *La Processó de Sant Bartomeu*. de Felip Massó, 1884.

LA DOBLE VIDA D'UNA PEÇA

La ràpida aparició, des de mitjans del segle XIX, d'un món urbà, cada cop més industrialitzat, que arracona tot allò que té a veure amb el món rural i de contacte amb l'entorn, juntament amb les noves tendències socials i les noves modes importades –amb l'aparició de gorres, boines i catxutxes–, aniran arraconant progressivament la barretina. Conseqüentment el seu ús, diguem-ne diari, decau, i la barretina es veu convertida en signe de ruralitat, de tradició ancorada al territori, a la que se li aniran unint uns valors sentimentals i polítics que la faran ressorgir com un element de diferenciació social.

Amb la Renaixença la barretina és utilitzada i convertida per la poesia i la literatura popular en un emblema nacional, el que la farà reviscolar.

El seu impuls com a símbol vindrà de la mà de publicacions de caràcter popular, i sobretot de l'èxit de la poesia romàntica que la pren com a símbol.

L'impuls donat per gent com Verdaguer, qui recull el premi dels Jochs Florals portant barretina el 1865, la fan assumir, ja el darrer quart de segle XIX, un caràcter simbòlic.

Amb la revolució de 1868 la barretina és ja imposada com un distintiu característic i exclusiu de l'autonomisme català. Això si, d'una base molt ampla que anava des del republicanisme federalista al carlisme. Iniciatives com la dels Voluntaris Catalans a la guerra d'Àfrica de 1860 (cofats amb barretina), hi ajudà notòriament.

Els seus nous defensors n'alabaran tant les virtuts estètiques, com les pràctiques; donar abric fins a les orelles, poder servir com a coixí, com a bossa, com a sac, i per protegir genolls o l'esquena per a carregar.

L'adveniment, però de noves tendències com el modernisme i un nou nacionalisme intentaràn aparcar la barretina, arraconant-la com a símbol per retrògrad i anacrònic. La barretina quedarà ara ja perpetuada com a símbol en la parcel·la romàntica. El que donarà pas a la mitificació iconogràfica fomentada per la literatura i les arts plàstiques.

Un dels camps que permetran el seu nou arrelament simbòlic vindrà de la mà de l'associacionisme de caràcter musical. La seva adopció per part de les agrupacions de caràcter clavetià, permetrà la seva nova expansió com a símbol pel país. I d'aquí el seu traspàs cap al món de les Caramelles, ja a finals del s. XIX.

Barretina que utilitzava en Rafel Termes Capdet.

BARRETINES A SITGES

Sembla doncs una evidència que el seu ús deuria ser natural entre part de la població sitgetana, pagesos mariners i pescadors, que significaven bona part de la població. Mostra d'això és que el seu ús també s'ha fet present en la iconografia pictòrica local. Sempre emfatitzant un cert aire de ruralitat.

Sitges, tampoc serà aliena al procés de decadència i nova reivindicació simbòlica de la barretina. Mostra d'això ens l'aporta R. De P. a l'article *La mantellina blanca*, a les pàgines de l'Eco (28-3 1897), on comenta:

“Lo haver despreciat la mantellina y la barretina tradicionals de Catalunya, es perque ja no tenim recort de la memòria dels nostres avis, i es conseqent tot lo que'ns passa. (...) Donchs que torni la mantellina blanca, que torni la barretina, que torni la calse curta, que torni lo traje de bellut.”

I amb un to més humorístic *La Punta* (11-04-1926) recollia un cuplets, obra d'Enric Almiñana, que complementaven les Caramelles de la colla del Café Subur;

El portar-ne barretina
 És un costum molt antic
 Que a més d'esser saludable
 En resulta molt bonic
 i ademés es una prenda
 De molt bona utilitat,
 Que portant-la ben posada
 Guarda molts encostipats

Molts joves a Sitges
 Els hi ha passat
 Que per no gastar-ne
 Tenen mal de cap.

ELS DARRERS SITGETANS AMB BARRETINA

Queda clar la barretina és pròpia de gent humil, no hi ha imatges de les entitats recreatives de la vila, ni en balls, ni concerts, on visquin barrets i barretines. Amb tot hem pogut constatar alguns dels darrers usuaris d'aquesta peça. Vilatans ben peculiars alguns d'ells:

Rafel Termes Capdet (1856-1923), conegut com el *Noi Xic de Cal Serraller*. Pagès, casat amb Rosa Forment Catasús. Veí del carrer Bonaire fou, potser, segons recordava el seu net Rafael Casanova, el darrer sitgetà que duia diàriament pantalons de vellut i barretina. Tenia tres barretines, dues vermelles i una morada, que feia servir en senyal de dol. Parroquià del Café de la Xermada, era també conegut per ser l'encarregat de dur el pal amb la cistella de la colla de Caramelles del Prado.

José Mirabent Soler, conegut com *El llarg de la Morisca*. Fou igualment un reconegut agricultor de qui també es diu que era l'únic que feia servir la barretina morada cada dia. Habitava la masia de Cala Morisca, on tenia cura de les terres. Home molt religiós, formava part habitual de les processons de Setmana Santa, en la que se'l reconeixia per dur la seva barretina musca a l'esquena. Morí el 1928.

En **Francesc Concabella Maseras** (1831-1909), pagès. D'ell es diu que sempre portava barretina. Arribà a ser regidor a l'Ajuntament entre 1900-1908. I cal ressenyar que, quan a la

mort del Dr. Robert l'Ajuntament es desplaçà a retre-li homenatge a l'enterrament, mentre els regidors portaven les seus millors barrets, robes, vares i medalles, Francesc Concabella va captar l'atenció de molts de presents per dur la barretina musca. El que constituí una característica de la comitiva, atraient les mirades de la gent, i causant gran efecte entre el públic.

També dugueren barretina habitualment els sitgetans **Miquel d'en Planas** (del carrer de l'aigua), i en **Tella**, pagès, qui també la duia musca (morada).

Altres sitgetans, diguem-ne peculiars, que portaven habitualment barretina foren, en **Josep Saloma**, home tartamut i curt d'enteniment, a l'esquena dels quals molts en feien burla. D'ulls blaus i cara rodona, vestia gec curt i barretina morada tirada enrere.

I també l'**Arcís Panyella**, el nom real del qual era Bartomeu Panyella i Muntaner. Personatge molt peculiar al Sitges de les darreries del segle XIX. Amb alguna mena de discapacitat, sempre estava disposat a fer alguna feina per una almoina, però es feia apreciar per la gent. Aficionat al vi i a imitar el toc de gralles dels castells, vivia al celler de Ca l'Amell. A la seva mort Santiago Rusiñol li dedicà un article amb molta estima (*L'Eco* 23-5-1897), on s'inclouïa una foto feta per Antoni Catasús Soler. Habitualment vestia brusa lligada amb nus al davant, calces de vellut, i barretina vermella posada malament.

ENTRE PASTORETS I CARMELLES

Avui dia la barretina és un element incrustat en l'imaginari popular com a símbol d'un ruralisme nacionalista. A Sitges en podem veure de manera molt puntual en les representacions dels Pastorets, forçadament amb el tió de Nadal, utilitzada en algun moment per algun ball d'esbart. Però sobretot si per algun motiu la barretina és avui dia coneguda a Sitges, és per l'ús que en fan les Caramelles.

Caramelles del Prado, 1929. Fons Josep Matas (AHMSi).

Com hem vist, la barretina havia estat adoptada per agrupacions de caire catalanista en diversos àmbits, destacant-ne el musical, amb l'eclosió del món coralístic que n'expandeix el seu ús simbòlic per tot el territori.

A Sitges l'èxit de les colles de Caramelles ha permès que la barretina s'hagi convertit en un símbol també de pervivència de les mateixes Caramelles, fent que molta gent conegui la barretina a partir de l'ús que en fan les diverses colles de Caramelles que durant la Pasqua recorren els carrers de la Vila. ■

...nada, sense ocupar
 alegria, i que un cop
 moria dels homes.
 se una planta a n'els
 at insalida, una planta
 se aquella her-
 a infans obren
 ha brasses per
 y misterios de
 sechen, d'en-
 aprendre a quel-
 lanta, malalta,
 ix seca, aixuta
 pares desapa-
 criaba, cau al
 omes.
 sap com creix
 viu d'engra-
 ample, el cap
 a inteligencia.
 atura edera,
 ni alegria, va
 e criatura. Des-
 ningú coneix,
 ma, a fons de
 pròxim, y des-
 es troba ab la
 s'ha fet abre,
 del poble, com
 ampanar de la
 ri.
 En Narcís Pa-
 netxas: ningú
 r, pero tota el
 tros del poble,
 una figura, que
 p'el fondo del
 et de la vida de
 campana ami-
 toca, pero l'a-
 lla.
 aquell riure de
 y ressonas des-
 no baixaba del
 pit, espés com
 n'encare ressonas p'ela
 quella fosca figura, ridi-

TIPO POPULAR

L'ARCÍS

...nada, sin embargo,
 a aquellas portas tancadas y el bô s'habia arrelat
 a n'aquellas pobres despilas, con la flor en las
 pareds de las ruitas. Las tempestades de la vida no
 habiau malmes [son cor, y el portà net y purissim

...nada, sin embargo,
 cel de las Huris, el cel
 una taberna inmensa,
 sombre a n'els homes
 [Pobre Arcís] com s'
 misat deixa d'
 mort, aurà re-

LA
 contra

El texto de
 ciones intru-
 ladas de los
 diputados, es
 «Artículo 1.
 la circulación
 u otros artícu-
 de licor y e-
 orujo y de a-
 son excluidos
 nos, y somet
 el alcohol p-
 adquirida ó e-
 Art. 2.º El
 drán circula-
 sos ó recibie-
 pago del de-
 razón de 30 l-
 gramos, si-
 Art. 3.º El
 razón de 6 fr-
 se destinan a
 sumo en farm-
 Art. 3.º El
 que tenga p-
 de orujo y de
 prohibidas. A
 a las sidras y
 otra manera que por
 de las manzanas fresc-
 la atención a la

Retrat d'Arcís Panyella, d'Antoni Catasús Soler, a *L'Eco* de Sitges, del 23 de maig de 1897,

Agraïments, Josep Casanova.

EL DRAC: TRES IMATGES

SEBASTIÀ GIMÉNEZ I MIRABENT

Després de cent anys tirant milers i milers de carretilles, sortidors, i alguna bengala, la nostra Fera Foguera ha celebrat la Festa Major del seu aniversari en plena forma, i ho ha fet retornant encara més als seus colors originals: més color taronja al cap i coll i un color d'ulls més fosc. Sentint els comentaris del personal feia que més d'un li tingués un cert respecte.

La nostra estimada bèstia –com bé sabem la majoria de les sitgetanes i sitgetans– no sempre ha tingut aquesta fantàstica paleta de colors simbolistes, propis de la pintura d'Agustí Ferrer i Pino, el seu creador, sinó que ha passat per diferents tipus de pell, fins que ha retornat als orígens. En aquest petit article hi podem veure tres imatges de com ha anat evolucionant el drac sitgetà amb el pas dels anys amb diferents dissenys, alguns de mítics i estimats per la seva durada i d'altres potser no tan encertats, que tingueren una vida més curta i apagada.

La primera imatge és de la Festa Major de 1940, on hi podem veure el drac just al racó de la Fragata amb els seus portants i amb en Jaume Figuerola com a cap de colla. Aquesta pell és l'evolució gairebé final de tot un procés, que va començar el 1922. Des de llavors i fins a 1935 era el mateix artista (Ferrer i Pino), que cada any s'encarregava d'arreglar i sobretot de repassar la pintura, a causa de les cremades sofertes en els anys anteriors. Pràcticament, va seguir una mateixa línia amb pocs canvis, a part de perdre la part final de la cua en forma de peix, possiblement per culpa d'un cop o una cremada important. Les sanefes i ondulacions amb aquells colors

blanc, ocre, taronja i amb el característic fons blau delataven a la Fera Foguera com un drac

El Drac a la Ribera, Festa Major 1940.

marí sorgit del fons del mar, únic al nostre país.

Malauradament, la Guerra Civil ho va destrossar tot i és clar, la nostra festa gran també; Ferrer i Pino va marxar a Mallorca i en retornar ja no ho feu a Sitges, sinó a Barcelona. Per tant, va deixar de ser l'encarregat de repintar la bèstia. A partir d'aquell moment, la mateixa brigada municipal era qui repassava la pell i els colors i com que no tenia la tècnica adient, al cap dels anys va acabar perdent definitivament aquella meravellosa estampa, per passar a ser d'un blau molt més fosc, quasi negre i amb diversos dissenys: petites rodones clares, el 1946, i cap a principis dels anys cinquanta amb un verd fosc i amb unes ratlles grogues que li baixaven des de la cresta i que per tots els costats arribaven fins a la faldilla. Així doncs, aquesta fotografia del 1940 seria com el punt final a la primera etapa de la història de la nostra fera.

La següent imatge (*vegeu pàgina següent*) ja ens trasllada a la Festa Major de l'any 1975. Fins llavors, el Drac havia anat derivant el color principal de la seva pell cap a un verd fosc quasi negre, cosa que el feia sens dubte més feréstec i a la vegada més sensació de por als més menuts (i a vegades també als més grans). La seva colla de portants, que tal com es deia llavors, eren "el bo i millor de cada casa". Aquell any, la Fera Foguera complia els seus primers cinquanta anys de vida i per fer quelcom especial es va decidir fer-li un canvi radical d'imatge. L'encarregat de dur-la a terme va ser un pintor sitgetà, en Salvador Marcet, que ja feia uns quants anys que es cuidava de reparar i repintar la bèstia, cada estiu, al magatzem municipal que utilitzava la brigada d'obres.

Avio en dia, allà hi trobem l'Arxiu Històric de Sitges.

El Drac a la sortida de les dues a casa l'alcalde Martínez Sardà, al carrer Parellades, Festa Major 1972. I a l'Ajuntament, Santa Tecla 1975.

Marcet va decidir donar una nova imatge a la fera i la va pintar amb un fons de color blau molt clar i li va posar unes escates de color blanc. En els anys anteriors ja duia unes poques escates, encara que mig esgrogueïdes, fet que va impactar encara més als vilatans d'aquells temps. Fins i tot la faldilla, que era de color verd, també va canviar i es va fer nova, d'una lona de color blau fosc i amb dues línies d'escates blanques a la part de dalt i uns fils de foc que li regalimaven cap avall. Aquella nova imatge no sabem si va ser molt agraiada o no gaire, ja que les cròniques posteriors a la seva participació en la festa no en van destacar res. Tot fa pensar, ja que no hi ha cap mena de testimoni que ho corrobori, que va ser un intent, no gaire encertat, de tornar al drac aquelles tonalitats marines que havia tingut en els seus principis, si bé els colors no es corresponien gens ni mica amb la realitat del moment.

La darrera de les tres imatges que mostrem avui (*vegeu pàgina següent*), no correspon a la Festa Major, sinó a la festa de Santa Tecla de l'any 1974. Com bé podem observar hi veiem a la Fera Foguera amb la imatge que molts encara retenim a la nostra memòria, ja que, estrenada en aquell moment, formà part de l'imaginari folklòric sitgetà durant 36 anys, fins a la Santa Tecla de 2010, en què feu la darrera sortida amb aquesta ja mítica pell.

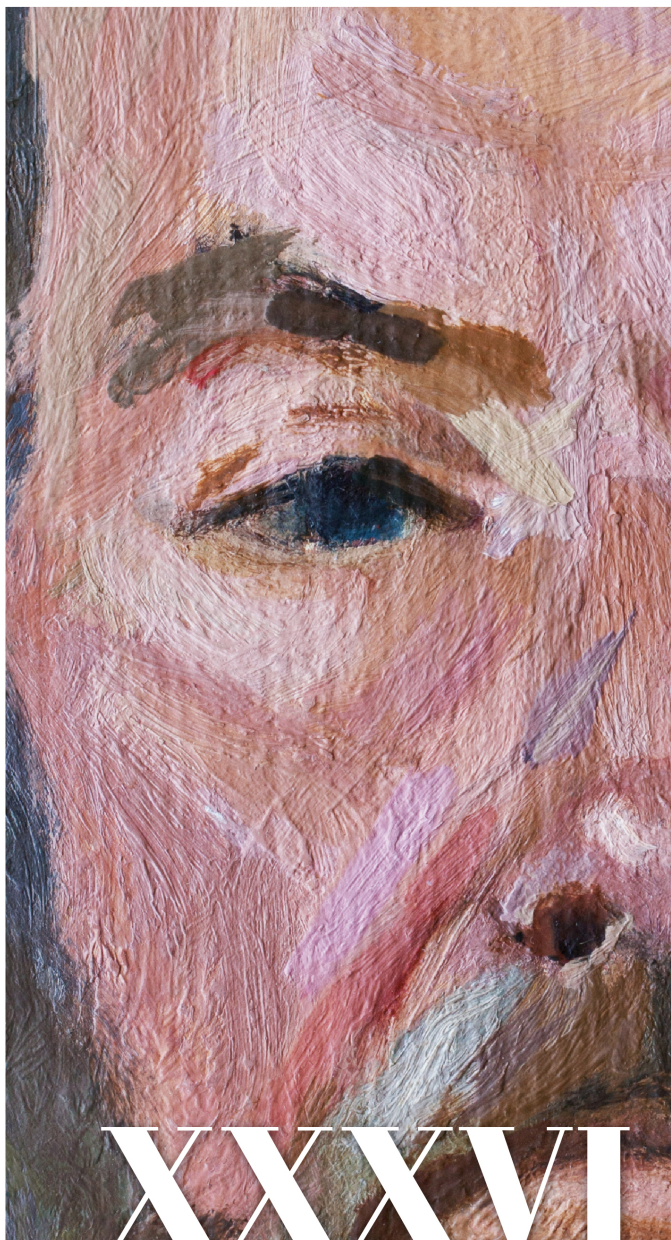
En aquella època, el Drac pesava bastant, uns cent vint quilos aproximadament, cosa que dificultava als seus nous i llavors joves portants executar ballades i alguna corredissa: es van plantejar renovar-lo a fons, després d'un grapat sense fer-ho. L'excusa perfecta va arribar el dia 31 d'agost, en una trobada de dracs de la comarca, celebrada a Vilafranca del Penedès, en motiu de la seva Festa Major. El cas és que en el viatge d'anada cap a Vilafranca, una forta tempesta deixà al nostre Drac força malmès, ja que el

viatge es feia en una petita camioneta sense capotar. Aprofitant l'avinentsa, van desfer pràcticament tot el cos a part del cap i part de la cua, el referen completament, aquesta vegada aportant al cos peces de cartró pedra, que es creia que el farien més dur i manejable.

Durant bona part del mes de setembre, al mateix magatzem al costat de la rectoria on feia anys que s'hi estava, la nova colla de joves portants va enllestir la feina i el resultat en fou el que veiem a la fotografia: color verd fosc amb escates grogues i cresta vermella amb una boca i unes dents més blanques i, com a novetat, una bona capa de vernís que el feia més lluent, ja fos a les cercaviles amb llum de dia com a les processons a mesura que anava ennegrint.

Aquesta nova imatge anava acompanyada del darrer vestigi del drac pintat l'any 1972: la faldilla, ja que l'anterior, però amb fons verd, hom pensa que va passar a millor vida amb aquell canvi de pell. Una imatge que com ja s'ha explicat abans, és de les més icòniques i recordades per tota una generació de sitgetanes i sitgetans que van vibrar amb la nostra Fera Foguera com s'ha fet al llarg dels seus cent anys d'història. Una història amb molts canvis de pell, imatge... però que sempre portarem al nostre cor. ■

Foc a la bèstia!

XXXVI

Concurs de pintura
SANVISENS

XXXVI

Concurs d'escultura
PERE JOU

EXPOSICIÓ

MIRAMAR CENTRE CULTURAL
del 29/10/2022 al 08/01/2023

De dimecres a diumenge
(festius tancat)
de 10 a 14 h i de 17 a 20 h

Exposició organitzada per:

Ajuntament
de Sitges

Amb la col·laboració
de les famílies:

SANVISENS
I PERE JOU

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona

Segueix-nos a:

cultura sitges.cat